פרשיות באגרות הראי"ה

יהודי תימן ברחובות

תשרי תרס"ט – שבט תרפ"ג (1908–1923)

7 אגרות

הסיפור, האגרות לפי הסדר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

הסיפור בקצרה

בשנת תרס"ח (1908) הגיעו למושבה רחובות עולים מתימן, ונקלטו בה כפועלים בשדות ובכרמים. במושבות יהודה היו אז רוב הפועלים צעירים מרוסיה, רבים מהם רחוקים מן הדת, והרב קוק, רב יפו והמושבות, שמח מאוד בבואם של התימנים, "רובם ככולם בני תורה" (כרך א', אגרת ריב).

האגרות מספרות על דאגתו לדיור שלהם, על שאלות של הנהגת הקהילה ושל ריבוי נשים, ועל המגרש שהובטח לבתיהם. כעבור שנים, כשהרב קוק כבר היה רבה של ירושלים, נפגעו חכמי העדה בשאלת המנהגים, והרב קוק כתב להם מכתב של פיוס.

האגרות לפי הסדר

כרך א', אגרת קסב: 1. לוועד המושבה רחובות, בה' בתשרי תרס"ט: הרב קוק מודה על ההזמנה לחגיגת הנחת אבן היסוד לבתים "בעד אחינו הפועלים התימנים". מחלת עיניים מונעת ממנו לבוא, והוא שולח את ברכתו לבונים ולתימנים עצמם, שה' יחזק את ישובם ויצליח את עבודתם בארץ.

"כמה קרוב הדבר הנעלה הזה אל לבי"

כרך א', אגרת ריב: 2. לאביו, מרחובות, בד' במנחם אב תרס"ט: למושבה באו רבים מיהודי תימן, "בלחץ נורא וגלות איומה מאד". הם "חרדים ויראי ד' מאד", אוהבים את העבודה, מתפללים שלוש פעמים ביום בציבור בחדר מיוחד שייחדו להם בבית הכנסת הגדול, ושומרים את מנהגי ארצם, "הקרובים הרבה למנהגי ישראל היותר ראשונים". לכמה מהם יותר מאישה אחת, ובכל זאת "אין פרץ ומריבות בשכונתם".

"והם אנשים מסתפקים במועט מאד, רובם ככולם בני תורה"

> בשמיטת תר"ע (ראו בפרשת שמיטת תר"ע והיתר המכירה) כתב הרב קוק שיש "הכרח חדש" להתיר לישראל מלאכות דרבנן אחרי המכירה, כי באו משפחות רבות מתימן, "עניים מרודים", שכל פרנסתם מעבודת האדמה (כרך א', אגרת רלב).

כרך א', אגרת רנח: 3. לוועד רחובות, בט"ז בטבת תר"ע: כמה מהתימנים פנו לרב קוק בעניין סידור ענייניהם במושבה. הוועד רשאי למנות מהם נציגים לענייני המושבה, אבל בדיני תורה, בגיטין ובקידושין יפנו לרבנות ביפו, "כדי שיתנהלו ענייניהם ביותר כבוד". ולא יישאו אישה שנייה בלי אישור מבית הדין. ובמכתב פסק דין בסכסוך על ספר התורה של חכם אברהם: שלוש שבתות בחודש לחכם אברהם, ואחת לציבור, ואסור למכור את כלי הקודש.

"אין ראוי להעמיד עליהם שלא בטובתם מנהיגים רוחניים"

כרך ב', אגרת תכ: 4. לוועד רחובות, בי' בניסן תרע"ב: כמה מהתימנים שאלו אם אפשר לכפות עליהם את חרם רבנו גרשום, שלא לשאת אישה על אשתו. תשובת הרב קוק: אי אפשר. אבל לא יסדרו קידושין למי שבא לשאת אישה שנייה בלי רישיון מהרב קוק, או מבית דין מוכר שהרב קוק אישר את פסקו. הוא מבקש שהוועד יודיע זאת לקהילות התימנים באופן רשמי.

"שאין ביד כל אדם לכוף אותם לקבל עליהם איסור שלא נהגו בו הם ואבותיהם"

כרך ב', אגרת תנ: 5. לרב נ' ירוזלימסקי, אב בית הדין של ליובאן, בה' באלול תרע"ב: עשרת הרובלים ששלח "לטובת הפועלים הכשרים" מונחים עם עוד כסף, והרב קוק מקווה לצרף אותם עד שיספיקו לבניית בית למשפחה של פועלים תימנים. בית כזה עולה אלף פרנק.

"והם יהודים כשרים ויר"א, ומהדרים במצות, ומצוה רבה לעזור לישובם באה"ק"

כרך ב', אגרת תסב: 6. למשרד הארץ ישראלי ביפו, בב' במרחשוון תרע"ג: מרחובות הגיעה ידיעה שעל המגרש, שעליו נחתם חוזה לבניית בתים לתימנים, רוצים עכשיו לבנות בתים לפועלים אשכנזים. הרב קוק מזכיר שכל החוזה נבנה על תנאי זה, "למטרה של התישבות הפועלים התימנים", ומחכה לתשובה "להרגיע רוחי".

"והמגרש הנ"ל יתישב רק בפועלים תימנים"

> האגרות אינן מספרות מה עלה בגורל המגרש. כעבור שנה וחצי יצא הרב קוק לאירופה, ושב לארץ רק אחרי המלחמה, כרבה של ירושלים.

כרך ד', אגרת אקסד: 7. לחכמי העדה התימנית ברחובות ובשאר המושבות, מירושלים, בכ' בשבט תרפ"ג: החכמים כתבו לו שנפגעו מדבריו, ככל הנראה בעניין הכשרות ושמירת המנהגים של כל עדה. הרב קוק מצטער מאוד, ומזכיר שהשתדל לעלייתם עוד לפני המלחמה. שמירת המנהגים אינה פגיעה בכבוד: גם בית שמאי ובית הלל נהגו זה בזה "אחוה וריעות" והזהירו זה את זה. כל זמן שאין הסכמה של חכמי ישראל לאחד את המנהגים, "אסור לכם ואסור לנו לזוז ממנהגי אבותינו". הוא מבקש שיניחו לאשכנזים לאכול משחיטתם ומניקורם, ושיתאחדו בכל מה שאין בו חילוק מנהג.

"כי אהבתם וכבודם חקוקים על לוח לבי"

מה מלמדת הפרשה

שמחה בכל עולה. הרב קוק רואה בבואם "קיבוץ נדחים, אלה מצפון ואלה מתימן" (כרך א', אגרת ריב).

בלי כפייה. אין להעמיד על התימנים "שלא בטובתם מנהיגים רוחניים" (כרך א', אגרת רנח), ואין לכפות עליהם איסור "שלא נהגו בו הם ואבותיהם" (כרך ב', אגרת תכ).

לעמוד על ההבטחה. המגרש נועד לתימנים, ו"שזה היה תמיד כל דברינו בעת אשר החילונו לדבר בענין זה" (כרך ב', אגרת תסב).

אחדות דרך שמירת המנהגים. "ועל ידי השמירה שכל אחד שומר את מנהגיו ותקנותיו, יוכל לבא במשך הזמן לאיחוד שלם וגמור" (כרך ד', אגרת אקסד).

הרב שלמה אבינר על הפרשה

לטענה שהרב קוק היה שותף להטעיית יהודי תימן בשליחותו של שמואל יבניאלי: "שקר. יבניאלי התחפש לא כדי לרמות את התימנים אלא כדי לרמות את התורכים שאסרו את העליה". הרב קוק "ציפה שהעליה מתימן תביא ברכה בכך שהיו אנשים רבים המתפרנסים ביגיע כפיהם שהם יראי שמים עוסקים בתורה ומצוות", ואת מכתב השאלות לרבני תימן כתב "כדי לדעת מה נהוג בפועל כדי לדעת כיצד לפסוק". (מקור: מרן הרב קוק (אבינרפדיה))

נוסח האגרות – עם ביאור

7 האגרות שבפרשה, לפי הסדר, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות:
בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' תשרי תרס"ט - יפו **נמען:** ועד המושבה רחובות

הרב קוק מודה על ההזמנה לטקס הנחת אבן הפינה לבתים של הפועלים התימנים, ומצטער שבגלל מחלת עיניים לא יוכל לבוא. הרב קוק מברך את העוסקים בבניין ואת התימנים עצמם.

עיקרי הדברים

- בתים לפועלים התימנים ברחובות.
- מחלת העיניים של הרב קוק.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' תשרי תרס"ט[4].

לכבוד ועד המושבה הי"ו[5] ברחבות.

בששון לב ובתודה קבלתי את הזמנתם החביבה לבוא לחגיגת הנחת אבן היסוד לבנין הבתים בעד אחינו הפועלים התימנים. [בתרס"ט החלו להקים ברחובות שכונה לעולים מתימן, שבאו לעבוד במושבות] וכבודם בעצמם יודעים כמה קרוב הדבר הנעלה הזה אל לבי, כמה שמח אני בהתחלת הוצאתו אל הפועל בעה"י[6], בעצמם ידעו כי מאד חפצתי להיות נוכחי בחגיגתכם הקדושה ולהשתתף בשמחתה שמחה של מצוה. אבל למורת-רוחי מחלת העינים, אשר תקפתני בימים אלה, היא תמנעני ממלא חפצי זה, על כן מוכרח אנכי להביעהו רק ע"י[7] ברכתי החמה לחגיגתנו זו - בכתב.

יהי נעם ד' וברכתו עליכם, אחי החביבים, כל העסקנים בבנין החשוב הזה, שוכני הבתים אחינו התימנים בעצמם, יפרוס עליהם את סוכת שלומו וישים שלו'[8] במעונותיהם ושלוה באהליהם כל הימים, יחזק ישובם ויצליח עבודתם בארץ חמדה, אשר עיני ד' א' בה מראשית שנה עד אחריתה, [דברים יא, יב] לטוב להם יחד עם כלל ישראל עד העולם, ותכתבו ותחתמו כולכם לשנה מבורכה בכל טוב בעד הכלל והפרט, ונזכה לראות מהרה בנחמת ישראל וירושלים בשוב גאולים לציון ברנה. [על פי ישעיהו לה, י]

כא"נ[9] המברככם מלב מלא אהבה וברכה וצפיה לישועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
6. בעה"י - בעזרת השם יתברך
7. ע"י - על ידי
8. שלו' - שלום
9. כא"נ - כאוהבכם הנאמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ריב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' מנחם אב תרס"ט - רחובות **נמען:** אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק

הרב קוק מתנצל על מיעוט מכתביו. בעניין בעלי מלאכה שהוסתו נגדו, הרב קוק דן את כולם לכף זכות, ואין לו עניין בעסקיו הפרטיים אלא בטובת הכלל. הרב קוק רואה בכל הסיבות, ובשלטון התורכי, 'מצעדי גאולה' נסתרים, אף שרבים שבים לארץ בלי לדעת את משמעות השיבה. הרב קוק ממליץ לאביו על חמי טבריה לריפוי השיגרון. ברחובות הגיעו עולים מתימן, רובם בני תורה ויראי שמים, עובדים ומתפללים, והם ימלאו את מקומם של הפורקים מרוסיה.

עיקרי הדברים

- דן לכף זכות את המוסתים נגדו.
- השלטון התורכי וסיבות הזמן - 'מצעדי גאולה'.
- חמי טבריה לרפואה.
- העולים מתימן ברחובות - תיאור ושבח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. רחובות ת"ו[2], ד' מנ"א[3] תרס"ט[4].

מבין המצרים, קרן ירים, ואור לישרים, וציצת נזרים, וסלילת מעברים, למקום יאורים, לבני ציון היקרים, נישאים על כנפי נשרים, ומגבעות יהודה הד הרים, שלו'[5] מעברים, לכבוד אאמו"ר[6] [אביו, הרב שלמה זלמן קוק] עט"ר[7], הרב הגדול בתו"ר[8], יחד חוברה, מוהרש"ז[9] הכהן שליט"א[10], וכא"ל[11] שלו' רב וברכות לעד.

אחדשה"ט[12] דאאמו"ר[13] שליט"א באה"ר[14].

עברו ימים ושבועות, גם חדשים, ומכתב לכא"א[15] שי'[16] לא נכתב ממני, זולת מכתבים גלויים וקצרים, אשר גם הם עבר זמן אדריסתם, וכפי הנראה לא הגיעו ליד מר אבא שליט"א. כעת אחרי עבור איזה משך ימים מעת באי לרחובות ת"ו, אמרתי אשלמה מעט את חובי, ואבטח בכאאמו"ר[17] שיסלח בטובו על האיחור העבר, אשר נעשה לא במרד, כי"א[18] מפני הטרדות ומניעות העניינים. איזה פרטים כבר כתב בני שי', ביחוד ע"ד[19] איזה מבעלי-המלאכות, אשר ע"פ[20] הסתת אחד חשבו להמרות את רוחי, ואנכי ב"ה שלו' כל עם ד' אדרוש, כקטן כגדול, כחכם כבור, ואת תומתי, לדון את כולם לכף זכות ולהטות כלפי חסד, ברוך ד' אשר לא אעזבנה. וכל מה שהקפדתי ע"ז[21] קצת, הוא רק מה שיוכל להיות עולה על לב אנשים מישראל שלא אשים להם לב, מפני עניותם או פשטותם. חלילה, חלילה לזרעא דאבא שליט"א לחשב כן. ות"ל[22] אין הענין תופס מקום אפילו בעיר, וק"ו[23] במושבות. ובכלל כל ישעי וחפצי מאז באי אל הקודש, בעזרת צור ישועתי ב"ה, רק לעבוד לטובת אה"ק[24] ועם-ד' השוכן בה, ואין לי שום חפץ ודאגה בשביל עסקי עצמי הפרטיים, שאינם חשובים כלום לגבי טובת הכלל של הגוי כולו, יברכם ד', ויצמיח מהרה קרן ישועה. ע"כ[25] אין להצטער מזה כלל, ואיננו ראוי כל ענין זה לשימת-לב

כלל, רק להוסיף תקוה בחסדי ד' על עמו ונחלתו, שהננו רואים ב"ה בעינינו פליאות נצני ישועתו, עצות מרחוק אמונה אמן. [ישעיהו כה, א] ומה גדול הוא החיוב עכשו של השרשת האמונה השלמה, שכל מה שהשי"ת[26] מסבב את הסיבות, בלאומים בכלל ובממלכת תורקיה בפרט, [מהפכת "הטורקים הצעירים" (תרס"ח) עוררה אז תקוות לשינוי במעמד היהודים בארץ ישראל] אשר מאת ד' היתה זאת, שתהי'[27] ארץ הצבי שמורה תחת ידיה עד עת קץ, שהכל הם מצעדי גאולה וישועה, הנרקמים במסתרים, בתחתיות ארץ, להחיש פדות כי בא מועד, והתעוררות נחמה זו היא באמת מרפא לכל עגמת נפש של עניני הכלל והפרט. ב"ה אשר האיר לנו, בדור אפל ושפל זה, בהתנוצצות ישועה, לאדמת הקודש, מה שלא הי'[28] מעת גלינו מאדמתנו. ולמענו ב"ה יעש גם בלא הכנה רוחנית אחרת, כי"א מה שישימו ישראל פניהם לשוב אל ארץ ד', כיונים אל ארובותיהם, [ישעיהו ס, ח] אע"ג[29] שרבים מהם אינם יודעים מה היא שיבה, מה תכונתה ותפקידה. לא יארכו הימים, והאור האמיתי יגלה, ויד ד' הנטויה ממצרים ועד הנה, ומראש מקדם עד עולמי עד, תראה ותגלה לעין כל רוח ונשמה.

יודיעני נא כאמו"ר[30] שלו' בריאותו, ביחוד ע"ד הריומאטיזם. מה מאד הי' טוב אם הי' בא לאה"ק[31], ודרך אגב מרחצאות של חמי טבריא המה נאותים לזה, ודאי לא פחות, ונקוה שיותר ויותר, ממימי דרוזגניק, קמרן וצחציניק [עיירות מרפא במזרח אירופה] וכיו"ב[32]. בכלל ראיתי הרבה שבעי רצון מרפואתם, אע"פ[33] שעדיין אינם שם הסדרים של הבנינים, אשר נשתלמו באלו המקומות באירופא, ואשר בודאי היו כן אצלנו בימי גדולתנו ותפארתנו, וביתר שאת יהיו לנו בשוב ד' שבות עמו, ויציץ ויפרח ישראל על חבל נחלתו. אבל ב"ה שברכת הארץ הולכת ושבה אליה, בתור התחלת ההתחלה, קמעא קמעא, כהדא קריצתא דצפרא.

פה במושבה נוסף ב"ה דבר לטובה, ע"י[34] הד הקול של קיבוץ גלויות לאה"ק, שבא לארץ תימן, באו רבים מאחב"י[35] היושבים שם, בלחץ נורא וגלות איומה מאד, לאה"ק, והם אנשים מסתפקים במועט מאד, רובם ככולם בני תורה, כמעט שלא נמצא ביניהם ע"ה[36] כלל, וכולם חרדים ויראי ד' מאד. לוקחו כמה מהם בתור פועלים במושבה, ומה טוב הוא שאלה ימלאו את המקום של הפסולת דמסיטרא דע"ר[37] הבאים מרוסיא, שהגרועים שבהם א"א[38] שתהי' להם אחיזה באי"י[39], "לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה". והתימנים הללו, הנם ב"ה אנשים בריאים, אוהבים את העבודה, מתפללים בכל יום ג"פ[40] בציבור, בכונה, בחדר מיוחד שבביהכ"נ[41] הגדול פה שייחדו להם, ומתנהגים בכל נימוסי ארצם, הקרובים הרבה למנהגי ישראל היותר ראשונים בכל דבר. והננו שמחים לראות קיבוץ נדחים, אלה מצפון ואלה מתימן, וכולם פונים לארץ חמדה באהבה, ושמחים על גורלם אשר הביאם ד' לאה"ק, ועובדים באהבה את עבודתם בשדה ובכרם, ומהם שומרים ונוטרי כרמים, ושקדנים בתורה, ביראת שמים תמימה, ואין פרץ ומריבות בשכונתם, אע"פ שיש לכמה מהם יותר מאשה אחת, ויש שי"ל[42] ארבע נשים, וחיים בשלות השקט. וכפי הנראה יבאו רבים מהם לימים הבעל"ט[43] להאחז בעבודתם בתור פועלים במושבות, כן ירבה וכן יפרוץ, ויאספו אספת נדחי צאן פזורה, כעדר בתוך הדברו.

מז"ט[44] לנו על הולדת הבן החדש לאחינו הרד"ב[45] שי', לאוי"ט[46].

הנני חותם בכל חותמי ברכות באה"ר, בצפיית ישועה וכ"ט[47], כנה"ר[48] ונפש בנו עבדו, מוכן לשרתו, בכבוד וביראה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. מנ"א - מנחם אב
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
7. עט"ר - עטרת ראשי
8. בתוי"ר - בתורה ויראה
9. מוהרש"ז - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ז (למשל: שמואל + זאב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. דאאמו"ר - דאדוני אבי מורי ורבי
14. באה"ר - באהבה רבה
15. לכא"א - לכל אחד ואחד
16. שי' - שיחיה
17. בכאאמו"ר - בכבוד אדוני אבי מורי ורבי
18. כ"א - כי אם
19. ע"ד - על דבר
20. ע"פ - על פי
21. ע"ז - על זה
22. ות"ל - ותודה לא-ל
23. וק"ו - וקל וחומר
24. אה"ק - ארץ הקודש
25. ע"כ - על כן
26. שהשי"ת - שהשם יתברך
27. שתהי' - שתהיה
28. הי' - היה
29. אע"ג - אף על גב
30. כאאמו"ר - כאדוני אבי מורי ורבי
31. לאה"ק - לארץ הקודש
32. וכיו"ב - וכיוצא בזה
33. אע"פ - אף על פי
34. ע"י - על ידי
35. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
36. ע"ה - עליו השלום
37. דע"ר - דערב רב
38. א"א - אי אפשר
39. באי"י - בארץ ישראל
40. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
41. שבביהכ"נ - שבבית הכנסת

42. שי"ל - שיש לומר
43. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
44. מז"ט - מזל טוב
45. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
46. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
47. וכ"ט - וכל טוב
48. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תר"ע - יפו **נמען:** ועד רחובות

בעניין התימנים ברחובות: אפשר למנות להם נציגים לענייני המושבה, אבל אין לכפות עליהם מנהיגים רוחניים. בדינים, בגיטין ובקידושין יפנו לרבנות ביפו. אין להתיר להם לשאת אישה שנייה בלי אישור מבית הדין. בסכסוך על ספר התורה של חכם אברהם נפסק: שלוש שבתות בחודש בידי חכם אברהם, ואחת בידי הציבור, ואין למכור את כלי הקודש.

עיקרי הדברים

- הנהגת עדת התימנים ברחובות.
- איסור נשיאת אישה שנייה בלי אישור.
- פסק בעניין ספר התורה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז טבת תר"עין.

לכבוד הועד הנכבד ברחובות ת"ו, שלו'[4] וברכה.

זה כמה שאחדים מהתימנים מטרידים אותי ע"ד[5] סידור עניניהם [סכסוכים בקהילת העולים מתימן ברחובות] במושבה. וכפי מה שאני רואה, אע"פ[6] שכשר הדבר שיעמיד הועד איזה באי-כח מהם לענין הדברים הנוגעים ליחש המושבה עמהם, מ"מ[7] אין ראוי להעמיד עליהם שלא בטובתם מנהיגים רוחניים, ויותר טוב ונאה להם ולנו, שעניני דיני-תורות ועניני גיטין וקדושין, במקום שיש מקום שאלה, יהיו זקוקים למרכזנו בע"ה[8], כדי שיתנהלו עניניהם ביותר כבוד. ובכלל זה, שלא תנתן להם רשות לשא אשה על אשה, [יהודי תימן לא קיבלו את חרם רבנו גרשום האוסר על ריבוי נשים] כ"א[9] אחרי שיביאו מאתנו כתב ראי'[10], שאין עיכוב בזה מצד הדין ואבקש בזה את כבוד הועד להודיעני פרטם של דברים, ומה הם הסכסוכים היותר חשובים שביניהם, כי מהם קשה לי להציל דבר ברור.

וע"ד[11] הסכסוך של חכם אברהם ע"ד הס"ת[12], [סכסוך על הבעלות על ספר תורה ועל הכיבודים בבית הכנסת] כבר הכרעתי בקיץ העבר, ששלושה שבתות לכל חדש תהי'[13] רשות הכיבודים ביד ח"ר[14] אברהם, ושבת אחת בחודש ביד הציבור בכללו.

איחל לתשובתם הנכבדה.

בכבוד וברכה מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ב"ה

זאת למודעי, ע"ד הטו"ת[15] [על דבר הטענות ותביעות] שהי'[16] בין אחינו התימנים יצ"ו[17] ברחובות ת"ו ע"ד זכות ס"ת[18] ויתר כלי-קודש, גמרתי ביניהם שח"ר[19] אברהם יש לו זכות שלש שבתות בכל חודש בעניני הכיבודים והמצות של הס"ת, וכללות הקהל יצ"ו יש להם שבת אחת בכל חודש, ולפי ערך זה ביתר העניינים של כלי-הקודש שיש לח"ר[20] אברהם תפיסת-יד בהם, ואסור לחר"א[21] הנ"ל[22] וב"כ[23] [ובאי כוחו] למכור שום דבר מהנ"ל[24] ולהוציא מרשות הציבור. וע"ז[25] בעה"ח[26] י"ז טבת תרעי"ן פעה"ק[27] יפו ת"ו.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד[28] דפה עיה"ק[29] הנ"ל והמושבות ת"ו,

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. ע"ד - על דבר
6. אע"פ - אף על פי
7. מ"מ - מכל מקום
8. בע"ה - בעזרת השם
9. כ"א - כי אם
10. ראי' - ראיה
11. וע"ד - ועל דבר
12. הס"ת - הספר תורה
13. תהי' - תהיה
14. ח"ר - חכם רבי (תואר לרב תימני)
15. הטו"ת - הטענות והתביעות
16. שהי' - שהיה
17. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
18. ס"ת - ספר תורה
19. שח"ר - שהחכם רבי (ככל הנראה)
20. לח"ר - לחכם רבי
21. לחר"א - לחכם רבי אברהם
22. הנ"ל - הנזכר לעיל
23. וב"כ - ובא כוחם
24. מהנ"ל - מהנזכר לעיל
25. וע"ז - ועל זה
26. בעה"ח - באתי על החתום
27. פעה"ק - פה עיר הקודש
28. אב"ד - אב בית דין
29. עיה"ק - עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' ניסן תרע"ב - יפו **נמען:** ועד רחובות

אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום, שלא נהגו בו. אבל אין לסדר קידושין לנושא אישה שנייה בלי רישיון מהרב קוק או מבית דין מוכר, שהרב קוק אישר.

עיקרי הדברים

- התימנים וחרם דרבנו גרשום.
- רישיון לנישואין שניים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י' ניסן תרע"ב[4].

לכבוד הועד הנכבד ברחובות ת"ו, שלו'[5] וברכה.

אתכבד בזה לבקש את כבוד הועד, להודיע בשמי לקהילת התימנים היושבים במושבה, ע"ד[6] אשר שאלוני אחדים מהם, אם יש מקום לכוף אותם שיקבלו עליהם את האיסור שלא לקחת אשה על אשתו, כמו שאנחנו נהוגים ע"פ[7] הרגמ"ה[8] [על פי חרם רבנו גרשום מאור הגולה, האוסר על ריבוי נשים; יהודי תימן לא קיבלו את החרם] ז"ל[9]. שאמנם כבר גיליתי את דעתי, שאין ביד כל אדם לכוף אותם לקבל עליהם איסור שלא נהגו בו הם ואבותיהם, בכל זאת כבר הזהרתים, שלא יסדרו קידושין למי שבא לשא אשה על אשתו, כי-אם כשיהיה להם רשיון ממני, או מאיזה ב"ד[10] ורב מפורסם, דוקא אחרי שיקויים ויאושר הרשיון ההוא ממני.

אקוה שיעשה כבוד הועד למען המצוה, ולהודיע את דברי אלה באופן רשמי לקהילות התימנים שבמושבה, ולהודיעני ג"כ[11] את תשובתם, אם קבלו עליהם את האזהרה הנ"ל[12].

בכבוד ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. ע"פ - על פי
8. הרגמ"ה - רבנו גרשום מאור הגולה
9. ז"ל - זכרונו לברכה
10. ב"ד - בית דין
11. ג"כ - גם כן

12. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' אלול תרע"ב **נמען:** הרב נ' ירוזלימסקי, אב בית דין ליובאן

עשרת הרובלים שנשלחו לפועלים כשרים מונחים עם סכום נוסף, ונועדו לבניית בית למשפחת פועלים תימנים יראי שמים. בית כזה עולה אלף פרנק.

עיקרי הדברים

- בית לפועלים תימנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ה' אלול, תרע"ב[2].

שלו'[3] רב וכוה"ט[4] לכבוד הרב הגאון מוהר"נ[5] יערוזאלימסק נ"י[6] האבד"ק[7] ליובאן יצ"ו[8].

ע"ד[9] הסך עשרה רו"כ[10] שלטובת הפועלים הכשרים, הנם מונחים עדיין ת"י עם איזה סכום, שנשלח לי למטרה זו. ואקוה לקבץ על-יד עד כדי בניית. בית למשפחה של יהודים תימנים, שבאים כעת לעה"ק[11], [בשנים תרע"א-תרע"ב עלו יהודים רבים מתימן, בעקבות שליחותו של שמואל יבנאלי, ועבדו כפועלים במושבות] להיות פועלים במושבות, והם יהודים כשרים וירי"א[12], ומהדרים במצות, ומצוה רבה לעזור לישובם באה"ק[13].

והנני בזה חותם בברכה, כנה"ר[14] ונפש ידידו דוש"ת[15],

הק' אברהם יצחק ה"ק

לבית בעד משפחה של פועל תימני, נדרש אלף פרנק. הנ"ל[16]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
3. שלו' - שלום
4. וכוה"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. מוהר"נ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. נ"י - נרו יאיר
7. האבד"ק - האב בית דין קהילת
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. ע"ד - על דבר
10. רו"כ - רובל כסף
11. לעה"ק - לעיר הקודש
12. וירי"א - וירא אלקים
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. כנה"ר - כנפשו הרמה
15. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
16. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תסב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' מרחשוון תרע"ג - יפו **נמען:** המשרד הארץ־ישראלי

המגרש ברחובות, שעליו נחתם חוזה לבניית בתים לתימנים, מתוכנן עתה לבתים לפועלים אשכנזים. הרב קוק מזכיר שכל החוזה נבנה על תנאי שהמגרש מיועד לתימנים.

עיקרי הדברים

- מגרש לפועלים תימנים ברחובות.
- שמירת תנאי החוזה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' מ"ח תרע"ג[4].

לכבוד המשרד הא"י[5]. [המשרד הארץ ישראלי של ההסתדרות הציונית] פה, שלו"[6],

הגיעני מרחובות מכתב, שבו כתוב שהמגרש, אשר עשינו ביניינו חוזה לבנות עליו בתים בשביל התימנים, [מגרש ברחובות שיועד לשכונת העולים מתימן] חפצים לבנות עליו בתים בשביל פועלים אשכנזים.

הנני מתכבד בזה להודיע לכבוד המשרד, שכל עיקר החוזה שלנו בנוי הוא דוקא על תנאי זה, למטרה של התישבות הפועלים התימנים, ואי אפשר לנו לא להחכיר וגם לא למכור לטובת ישוב התימנים, שזה היה תמיד כל דברינו בעת אשר החילונו לדבר בענין זה.

הנני מחכה לתשובתם הנכבדה להרגיע רוחי, שהמטרה שאליה כיוננו מראש לא תשתנה, והמגרש הנ"ל[7] יתישב רק בפועלים תימנים.

ברגשי כבוד וברכה, הק'

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. הא"י - הארץ ישראל
6. שלו' - שלום
7. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרפ"ג - ירושלים **נמען:** חכמי העדה התימנית ברחובות ובמושבות

הרב קוק לא פגע חלילה בכבוד העדה התימנית, שאהבתה חקוקה על לבו, והרב קוק השתדל לעלייתם לפני המלחמה. שמירת מנהגי כל עדה אינה פגיעה בכבוד; בית שמאי ובית הלל הודיעו זה לזה כדי שלא ייכשלו (יבמות פרק א). כל עוד אין הסכמת כלל החכמים, אסור לזוז ממנהג האבות, ו'העושה כקולי בית שמאי וכקולי בית הלל' מקלקל. יש להניח לאשכנזים לאכול משחיטתם ומניקורם, ולהתאגד בכל מה שאין בו חילוק מנהג.

עיקרי הדברים

- אין פגיעה בתימנים.
- שמירת מנהג כל עדה.
- בית שמאי ובית הלל.
- אחדות בשאר העניינים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם כ' שבט תרפ"ג[2]

לכבוד החכמים היקרים מבני קהלת קודש התימנים ברחובות [העולים מתימן, שהתיישבו ברחובות ובמושבות] ת"ו[3] וביתר מושבותינו היקרות באה"ק[4] תובב"א[5] שלו'[6] וברכה, קבלתי את מכתבכם היקר מיום י"ב דנא ונצטערתי מאד על אשר כבוד מעלתם חושבים, שאני פגעתי חס ושלו'[7] בכבוד העדה הקדושה והחביבה התימנית, בכלל ובפרט, חלילה לי מזה, כי אהבתם וכבודם חקוקים על לוח לבי, והרבה השתדלתי, שיוכלו לבא לאה"ק[8], עוד כמה שנים מלפני המלחמה, אבל הענין עם יסודי הכשרות ושמירת המנהגים וההוראות של כל עדה על פי קבלתה העתיקה, הלא זה אינו נוגע כלל לפגיעת כבוד, ובית הלל ובית שמאי, היו נוהגים ביניהם אחוה וריעות, ואהבו את האמת ואת השלו'[9], והיו מודיעים זה לזה, שלא יכשלו כל אחד בההוראה, שאינה על פי הקבלה שלו, כמבואר בגמרא בפרק קמא דיבמות. [יבמות יד] ואף ע"פ[10] שבעוה"ר[11] רבו הפריצים, ואולי המספר שלהם בין אחינו האשכנזים הוא יותר גדול, מפני שהם רוב מנין האומה בכלל, אבל לא בשבילם אנחנו מזהירים על המנהגים וההוראות שהם מורשה לנו מרבותינו הקדמונים, אלא בשביל שלומי אמוני ישראל. וכל זמן שלא בא ההסכם מכללות חכמי ישראל, לאחד את ההוראות והמנהגים, אסור לכם ואסור לנו לזוז ממנהגי אבותינו, ומוכרחים אנחנו לחזק כ"א[12] את המסורת שלו, עם כל הכבוד שאנחנו רוחשים להמסורת וההוראות של העדות האחרות.

ועל ידי השמירה שכל אחד שומר את מנהגיו ותקנותיו, יוכל לבא במשך הזמן לאיחוד שלם וגמור. אבל אם ח"ו[13] יהיו המנהגים של אבות הקהלות הפקר, וכל אחד יתפוס איזה קולא שירצה ממנהגי עדה אחרת, ע"ז[14] נאמר שהעושה כקולי בית שמאי, וכקולי בית הלל, מקלקל הוא, ["העושה כקולי בית שמאי

[וכקולי בית הלל – רשע" (עירובין ז)] ח"ו. ע"כ[15] אחי היקרים אהובי לבבי ונפשי, התחזקו בתורה ויראת שמים בלבבם הטהורה, ושמרו את הקבלות הקדושות ואת מנהגי ההוראות, של גדולי העולם שאתם נהוגים ובאים להתנהג כמותם, והשמרו לכם בבקשה מלפגע במנהגים והוראות של העדה האשכנזית, והניחו להם שהם יאכלו משחיטה של השוחטים שלהם ומהניקור של המנקרים [ניקור הבשר מחלב וגידים, שבו יש הבדלי מנהג בין העדות] שלהם, ואל תכנסו בגבולם. ויהי רצון שיתן ד' לב אחד, לכל חכמי ישראל ונוכל להוציא מן הכח אל הפועל ע"י[16] הסכמת כולם, להשוות את המנהגים ואת ההוראות, ולהנהיג בישראל חק אחד ומנהג אחד בכל עניני התורה והמצוה, בלא שום חלוק בין עדה לעדה.

אמנם כפי מה שאנחנו רואים, צריכים אנו להכנס בעובי הקורה [להעמיק בעניין] הזה, ע"י מה שנתאגד באחדות גדולה ובאהבת אחים אמיתית, בכל הדברים שאין שום חלוף של מנהג ושל הוראה בהם, ושאין בהם משום השגת גבול, וע"י[17] זה יתקרבו הלבבות, ואור גאולה ימהר לבא, ונזכה לרגלי מבשר משמיע שלו', [ונזכה לרגלי מבשר משמיע שלום (ישעיהו נב, ז)] ולמורה צדק האמיתי משיח צדקנו, שיאחד את כל פזורינו בארצנו הקדושה במהרה בימינו אמן.

והנני בזה אחיכם הנאמן, החפץ באשרכם ובכבודכם

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ב' ו' ב'

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ג - השנה תרפ"ג (1922/1923)
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. באה"ק - בארץ הקודש
5. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. שלו' - שלום
7. ושלו' - ושלום
8. לאה"ק - לארץ הקודש
9. השלו' - השלום
10. ע"פ - על פי
11. שבעוה"ר - שבעוונותינו הרבים
12. כ"א - כי אם
13. ח"ו - חס ושלום
14. ע"ז - על זה
15. ע"כ - על כן
16. ע"י - על ידי
17. וע"י - ועל ידי